

ДЖОН ГОЛСУЪРТИ РИЦАРЪТЪ

Превод от английски: П. К. Чинков, —

chitanka.info

I

Въ Монте Карло, презъ пролѣтъта на 189... година, често забелязвахъ единъ старъ човѣкъ въ сивъ костюмъ и съ изгорѣла отъ слънцето сламена шапка съ черна панделка. Всѣка сутринъ въ единадесетъ часа той слизаше на площада, следванъ отъ една пѣстра германска хрътка, обикаляше го веднажъ или два пѣти и сѣдаше на една пейка срещу казиното. Той оставаше тамъ на слънце, нахлупилъ сламената си шапка напредъ, разкراчилъ тънкитѣ си крака, скръстилъ между тѣхъ мургавитѣ си рѣце, докато кучето облѣгаше муцуната си на колѣното му. Следъ единъ часъ или повече той ставаше, приведенъ малко въ кръста, обикаляше бавно площада и се връщаше пакъ горе на хълма. Точно преди три часа той пакъ слизаше долу, облѣченъ въ сжщитѣ дрехи, и влизаше въ казиното, като оставяше кучето отвънъ.

Единъ следобѣдъ, подтикванъ отъ любопитство, азъ го последвахъ. Той мина презъ хола, безъ да поглежда къмъ игралнитѣ зали, и влѣзе въ концертната зала. Следъ това ми стана навикъ да го следя. Когато той седѣше на площада, азъ можехъ да го виждамъ отъ прозореца на стаята си. Главната загадка за менъ бѣше неговата националностъ.

Кожата на неговото сухо, слабо лице бѣше тѣй обгорѣла, че приличаше на щавена кожа; челюститѣ му бѣха дълги и изпъкнали, брадичката — заострена, а бузитѣ му бѣха хлътнали. По челото му имаше бръчки; очитѣ му бѣха кестеняви; малки бѣли мустачки бѣха засукани нагоре откъмъ жглитѣ на устнитѣ му. Задната частъ на главата му стърчеше надъ линията на неговата слаба шия и високи, остро очертани рамене; сивата му коса бѣше съвсемъ низко остригана.

Въ Марсилския бюфетъ, когато пѣтувахъ за насамъ, азъ бѣхъ срещналъ единъ англичанинъ, който по чертитѣ на лицето си бѣше почти негово копие — и все пакъ бѣше нѣкакъ си твърде различенъ! Този старъ човѣкъ нѣмаше у себе си нищо отъ будното, автократично самочувство на другия. Той бѣше спокоенъ и недемонстративенъ, безъ да изглежда, въ всѣки случай, неподатливъ на уплаха и чужди влияния.

Той положително не бѣше френець. Очитѣ му, наистина, бѣха кестеняви, но лѣщниково-кестеняви и благородни — това не бѣха онѣзи червено-кестеняви чувствени очи на френцитѣ. Американецъ? Но нима единъ американецъ би могълъ изобщо да бжде тѣй пасивенъ? Германецъ? Неговитѣ мустаци бѣха, действительно, засукани нагоре, но по нѣкакъвъ скромень, почти патетичень начинъ, съвсемъ не по тевтонски. Никоя народностъ не изглеждаше да подхожда за него. Престанахъ да се занимавамъ съ него и го наричахъ на присмѣхъ „космополитѣтъ“.

Когато заминавахъ въ края на априль, съвсемъ бѣхъ го забравилъ. Презъ сжщия месецъ на следната година, обаче, азъ бѣхъ пакъ въ Монте Карло и като отидохъ единъ день на концерта, видѣхъ, че съмъ седналъ до сжщия този старъ човѣкъ. Оркестрътъ свирѣше Майерберговия „Пророкъ“ и моятъ съседъ бѣше заспалъ и тихо хъркаше. Той бѣше облѣченъ въ сжщитѣ сиви дрехи и на колѣната си бѣше сложилъ сжщата сламена шапка (или съвсемъ подобна на нея), а ржцетѣ му бѣха скръстени надъ нея. Сънътъ не бѣше промѣнилъ физиономията му — неговитѣ малки, бѣли мустачки все още бѣха засукани нагоре, устнитѣ му бѣха стистнати; единъ много добъръ и благородень изразъ бѣше изписанъ на лицето му. Единъ закривень белегъ личеше на дѣсното му слѣпо око, отъ страна на шията му имаше следа отъ порѣзване, а на лѣвата му ржка бѣше надѣната една стара ржкавица, малкиятъ прѣстъ на която бѣше празень. Той се събуди, когато маршътъ се свърши и засука нагоре мустацитѣ си.

Следниятъ номеръ на програмата бѣше малка пиеска отъ Поазъ изъ „Хубавиятъ Жилъ“, свирена на цигулка отъ монсеньоръ Корсанего. Като хвърлихъ случайно погледъ къмъ своя старъ съседъ, видѣхъ една сълза, която се бѣше задържала на хлътналата му буза, а друга токущо напущаше жгъла на едното му око; на устнитѣ му имаше слаба усмивка. Сетне имаше пауза и докато оркестрътъ и публиката си почиваха, азъ го попитахъ дали обича музиката. Той вдигна погледъ безъ недовѣрчивость, приведенъ, и отговори съ слабъ, благородень гласъ:

— Разбира се! Азъ не разбирамъ нищо отъ музика, не свиря на никакъвъ инструментъ, не мога да изпѣя нито една нота, но — обичамъ я! Кой би могълъ да не я обича?

Неговият английски език бѣше достатъчно правиленъ, но съ единъ акцентъ не съвсемъ американски и не съвсемъ чужденски. Осмѣлихъ се да забележа, че той не е обръщаль внимание на Майербергъ.

Той се усмихна.

— Ахъ, — каза той, — заспаль ли бѣхъ? Това е много лошо у мене. Той е малко твърде шуменъ — азъ разбирамъ толкова малко отъ музика. Ето Бахъ, напримѣръ. Бихте ли повѣрвали, че той не ми доставя никакво удоволствие? Голѣмо нещастие е, да не си музикаленъ!

Азъ промълвихъ:

— Бахъ е много възвишенъ за васъ, може би.

— За мене, — отговори той, — всѣка музика, която обичамъ, е възвишена. Нѣкои хора казватъ, че нѣкои музикални парчета имъ действувать лошо. Азъ никога не съмъ чуваль музика, която да ми е навѣвала лоши мисли — не — не — точно обратното; само понѣкога, както виждате, заспивамъ. Но какъвъ хубавъ инструментъ е цигулката! — Лека руменина се яви на неговитѣ сухи бузи. — Човѣшка душа, която е напустнала тѣлото. Странно нѣщо: далечни звуци отъ рогъ презъ нощъта будять у мене сжщото чувство.

Оркестрътъ се връщаше вече и, като скръсти ржцетѣ си, моятъ съседъ се обърна къмъ него.

Когато концертътъ се свърши, ние излѣзохме заедно. На входа чакаше кучето му.

— Вие имате хубаво куче!

— Ахъ, да! Фреда, миа кара, да су маню!

Кучето се изправи на заднитѣ си крака и вдигна едната си лапа съ оня неопредѣленъ, уморенъ жестъ, който иматъ голѣмитѣ кучета, когато искатъ отъ тѣхъ да „служатъ“. Фреда бѣше мило създание — съвсемъ пѣстра, но безъ нито едно бѣло петно и нѣмаше оня неспокоенъ погледъ, който иматъ повечето кучета отъ нейния родъ.

— Баста! Баста! — Стариятъ човѣкъ се обърна извинително къмъ мене: — Ние сме се споразумѣли да говоримъ италиански. По този начинъ азъ запазвамъ познанията си по езика. Удивително е, колко много нѣща разбира това куче!

Канѣхъ се вече да се сбогувамъ, когато той ме попита дали не бихъ се поразходилъ малко съ него.

— Ако сте свободенъ, разбира се...

Тръгнахме нагоре по улицата. Фреда вървеше отстрана на господаря си.

— Никога ли не играете тука на рулетката? — попитахъ го азъ.

— Да играя? Не. Тръбва да е много интересно, много любопитно, но фактъ е, че азъ не мога да издържамъ това. Когато има много малко, човѣкъ е твърде нервенъ.

Той се бѣше спрѣлъ предъ единъ малкъ фризьорски магазинъ.

— Азъ живѣя тукъ, — каза той, като отложи пакъ шапката си. — О ревуаръ! — освенъ ако смѣя да ви предлага една чаша чай. Чаятъ е готовъ. Елате! Азъ ви отклонихъ отъ пжтя ви. Доставете ми това удоволствие.

Никога дотогава не бѣхъ виждалъ човѣкъ толкова свободенъ отъ всѣко самосъзнание и все пакъ толкова деликатенъ и свѣнливъ — това е една рѣдка комбинация. Изкачихме се по една стръмна сълба и влѣзохме въ една стая на втория етажъ. Моятъ другаръ разтвори капацитъ на прозореца и всички мухи започнаха да бръмчатъ. Върхътъ на едно дърво стигаше до равнището на прозореца и съвсемъ близо до него върхаритъ му танцуваха на вѣтъра. Както той бѣше обещалъ, единъ сждъ съ гореща вода шумѣше на масата; имаше и единъ малкъ кафявъ чайникъ, малко захаръ, рѣзанчета лимонъ и чаши. Едно легло, омивалникъ, бюфетъ, единъ малкъ куфаръ, два стола и единъ малкъ килимъ бѣха цѣлата мебелировка. Надъ леглото, на два пирона, висѣше единъ мечъ въ кожена ножница. Портретътъ на едно момиче стоеше на затворената печка. Моятъ домакинъ отиде при бюфета и извади една бутилка, една чаша и още една лъжица. Когато бѣ извадена тапата, въ въздуха се разнесе миризма на ромъ. Той помириса бутилката и налѣ отъ нея по една чайна лъжичка въ дветѣ чаши.

— Това е единъ трикъ, който научихъ отъ руситѣ следъ Плѣвенъ. Тѣ ми взеха малкия пръстъ, но затова пъкъ азъ научихъ нѣщо отъ тѣхъ. — Той се огледа наоколо си. Очитѣ му, цѣлото му лице сякашъ блѣскаше. — Увѣрявамъ ви, че това си струва — прави чая съвсемъ другъ. Опитайте!

Той налѣ чай.

— Симпатизирате ли на турцитѣ?

— По-слабата страна... — Той се спрѣ изведнажъ, сетне добави: — Но не бѣше това. — По лицето му се бѣха появили ненадейно

безбройни бръчици, очитѣ му се свиха. Той продължи да говори бързо: — Точно по онова време трѣбваше да намѣря нѣщо да се занимавамъ — то бѣше необходимо.

Той се втренчи въ чашата си. Мина известно време, преди да се реша да попитамъ дали е участвувалъ въ много сражения.

— Да, — отговори той важно, — общо взето близо двадесетъ години съмъ билъ воененъ; азъ бѣхъ единъ отъ Гарибалдиевата чета презъ шейсета година.

— Сигурно не сте италианецъ?

Той се приведе напредъ, подпрѣлъ ржце на колѣнетѣ си.

— По това време бѣхъ въ Генуа, и се учехъ на банкерския занаятъ. Гарибалди бѣше чуденъ човѣкъ! Никой не би могълъ да устои. — Той говорѣше съвсемъ просто. — Човѣкъ би могълъ да каже, че това бѣше тогава каточе виждате нѣкой дребенъ човѣкъ да се възправя всрѣдъ кржгъ отъ голѣми деца. Азъ отидохъ, точно както бихте отишли и вие, ако бѣхте тогава тамъ. Не бѣхъ дълго време съ него — защото започна нашата война. Трѣбваше да се върна обратно въ отечеството си. — Той каза това така, каточе откато свѣтъ свѣтува е имало само една война. — Презъ шейсетъ и първа, — каза той замислено, — до шейсетъ и пета. Помислете си само! Бедната страна! О, въ моя щатъ, Източна Каролайна, — азъ го бѣхъ пребродилъ цѣлъ, — никой не можеше да остане настрана — ние бѣхме единъ къмъ трима.

— Предполагамъ, че страстно обичате сраженията.

— Хм, — каза той, сякашъ за пръвъ пжтъ сега се замисляше върху този въпросъ. — Понѣкога съмъ се сражавалъ, за да си осигурия живота, а понѣкога — защото съмъ длъженъ. Човѣкъ трѣбва да се мжчи да бжде джентлеменъ. Но не искате ли още малко?

Отказахъ да взема още чай и се сбогувахъ, като отнесохъ съ себе си образа на стария човѣкъ както гледаше отъ върха на стръмната стълба надолу, сложилъ едната си ржка на кръста си, а съ другата сучещъ своитѣ малки мустачки и мърморещъ:

— Внимавайте, драги ми съръ, долу на жгъла има още едно стжпало.

„Човѣкъ трѣбва да се мжчи да бжде джентлеменъ!“ — повтаряхъ си азъ на улицата и станахъ причина една стара дама, францужойка, да си изпусне слънчобрана, така че близо две минути ние се покланяхме

и се усмихвахме единъ другиму и следъ това се раздѣлихме изпълнени съ най-добри чувства.

II

Една седмица по-късно азъ се озовахъ пакъ седналь до него на единъ концертъ. Между това го бѣхъ виждалъ сегизъ-тогизъ, но само мимоходомъ. Той изглеждаше въ потиснато настроение. Жглитѣ на устнитѣ му бѣха стиснати; обгорѣлитѣ му отъ слънцето бузи имаха сивкавъ цвѣтъ, очитѣ му бѣха неспокойни; и, между два номера отъ програмата, той промълви, тупайки съ прѣсти по шапката си.

— Имате ли понѣкога лоши дни? Да? Съвсемъ не сж приятни, нали?

Следъ това се случи нѣщо, отъ което последва всичко онова, за което трѣбва да ви разправа. Въ концертната зала влѣзе героинята на единъ отъ онѣзи романи, или престѣпления, или лудости, или странности, или както искате го наречете, които тъкмо привличаха върху себе си вниманието на „висшето общество“. Тя мина край насъ съ своя кавалеръ и седна на единъ столъ презъ нѣколко редици въ дѣсно отъ насъ. Постоянно обръщаше главата си и при всѣко обръщане азъ долавяхъ блѣсъка на нейнитѣ неспокойни очи. Нѣкой задъ насъ каза:

— Безсрамна развратница!

Моятъ другаръ се извърна съвсемъ и погледна да види кой бѣше казалъ това. Промѣната у него бѣше съвсемъ забележителна. Устнитѣ му се дръпнаха и откриха зѣбитѣ му; той се намръщи; следата отъ рана на слѣпото му око се зачерви.

— Ахъ, тия клюки! — каза ми той. — Подло! Какъ мразя това! Но вие не бихте разбрали... азъ... — и изведнажъ прекъсна и бавно придоби своя обикновенъ видъ на безразличие; той изглеждаше дори засраменъ и започна да се опитва да засуче мустацитѣ си още по-нагоре, отколкото обикновено, сякашъ бѣше забелязаль, че неговата разпаленостъ ги е лишила отъ тѣхната гиздавостъ.

— Не приличамъ на себе си, когато говоря по такива въпроси, — каза той ненадейно и започна да чете програмата, държейки я долу предъ себе си. Една минута по-късно, обаче, той каза съ страненъ

гласъ: — Могатъ да се намѣрятъ хора, които се противопоставятъ на вивисекцията извършвана надъ животни, но кой обръща внимание на вивисекцията надъ нѣкоя жена? Можете ли да твърдите, че е право, щото заради нѣкоя такава трагедия, — повѣрвайте ми, това винаги сж трагедии, — да трѣбва да преследваме една жена? Право ли е другитѣ жени да я смѣтатъ отхвърлена? Право ли е ние, които сме мъже, да я смѣтаме своя плячка? Като си помисля, че... Той пакъ прекъсна, вирайки се много напрегнато предъ себе си. — Ние ги правимъ да бждатъ такива, каквито сж; но дори и да не е това така — о, ако си помисля, че въ свѣта има една жена, предъ която не бихъ могълъ да сваля шапката си — азъ... азъ... не бихъ могълъ да спя презъ нощта.

Той се изправи отъ мѣстото си, наложи съ треперещи прѣсти своята стара сламена шапка и, безъ да хвърли погледъ назадъ, излѣзе, препѣвайки се о краката на столоветѣ.

Азъ останахъ да седя, страшно смутенъ. Думитѣ „Човѣкъ трѣбва да се мъчи да бжде джентлеменъ“ ме преследваха. Когато излѣзохъ, той бѣше застаналъ предъ входа, съ една ржка на хълбока си, а другата положилъ върху кучето си. Въ това очаквателно положение той представляваше много търпелива фигура; слънцето хвърляше надолу лжчитѣ си и разкриваше колко износени бѣха дрехитѣ му и колко изтънѣли бѣха мургавитѣ му ржце съ тѣхнитѣ дълги прѣсти и пожълтѣлитѣ отъ тютюнъ нокти.

Като ме видѣ, той пакъ се изкачи по стѣпалата и отложи шапка.

— Радвамъ се, че ви забелязахъ. Моля, забравете всичко това.

Попитахъ го дали би ми направилъ честта да вечеря съ мене въ моя хотелъ.

— Да вечерямъ? — повтори той съ такава усмивка, съ каквата се усмихватъ децата, когато имъ предложите кутия съ оловени войници. — Съ най-голѣмо удоволствие. Рѣдко вечерямъ навънъ, но струва ми се, че ще трѣбва да поставя въ редъ нѣкой вечеренъ костюмъ. Да... да... И въ колко часа трѣбва да дойда? Въ седемъ и половина, и вашиятъ хотелъ е... Добре! Ще бжда тамъ. Фреда, mia casa, тази вечеръ ще бждешъ сама. Вие не пушите ржчни цигари, предполагамъ. Азъ ги намирамъ много хубави, макаръ че сж малко сертъ.

Той отмина съ Фреда, пуфкайки димъ отъ своята тънка, свита на ржка цигара.

Веднажъ-дважъ той се спрѣ, сякашъ бѣше учуденъ или слисанъ отъ нѣкаква внезапна мисль или споменъ; и винаги, когато той се спрѣше, Фреда лижеше ржката му.

Тѣ исчезнаха задъ единъ жгълъ на улицата, а азъ отидохъ въ хотела си, за да наредя за вечерята. По пѣтя срещнахъ Жюль льо Ферие и го помолихъ да дойде сжщо.

— Разбира се, ще дойда! — каза той съ розовия песимизъмъ, характеренъ за единъ френски редакторъ! — Човѣкъ трѣбва да вечеря!

Въ седемъ и половина ние се събрахме. Моятъ „космополитъ“ бѣше облѣченъ въ старъ рединготъ, поржбенъ по краищата, закопчанъ високо и пристегнато и правещъ да изпъкватъ още повече, отколкото обикновено, остритѣ форми на раменетѣ му и леката изгърбеностъ на гърба му. Освенъ това, бѣше дошелъ съ една шапка съ черна козирка и съ военна кройка, която бѣше избралъ, очевидно, като повече подходяща на редингота, отколкото една сламена шапка. Отъ него се разнасяше леко благоухание на нѣкаква билка.

Седнахме да вечеряме и не станахме цѣли два часа. Той бѣше очарователенъ гостъ, хвалѣше всичко, което ядѣше — и не съ общи фрази, а съ думи, които ви караха да чувствувате, че това му е доставило истинско удоволствие. Най-първо, винаги, когато Жюль направѣше нѣкоя отъ своитѣ хапливи забележки, той изглеждаше съвсемъ засегнатъ, но сетне сякашъ изведнажъ се опомни, че това бѣше само лай, а не ухапване. И следъ това, при всѣка такава забележка, той се изврѣщаше къмъ менъ и казваше:

— А-ха, това е хубаво — нали?

Следъ всѣка чаша вино той ставаше по-разположенъ и по-веселъ, седейки твърде изправено, съ пристегнато закопчано палто, докато малкитѣ бѣли краища на мустацитѣ му изглеждаха готови да го оставятъ, за да идатъ да търсятъ по-добъръ свѣтъ.

Въпрѣки всички най-подвеждащи въпроси, обаче, ние не можахме да го накараме да заговори за себе си, защото дори Жюль, който бѣше най-циничниятъ отъ всички мъже, бѣше забелязалъ, че той е герой на нѣкой романъ. Той отговаряше кротко и ясно, а сетне продължаваше да седи, сучейки мустацитѣ си, съвсемъ несъзнаващъ, че ние искахме да чуемъ нѣщо повече. Но по едно време, когато виното го удари малко въ главата, неговиятъ слабъ, тънъкъ гласъ стана

още по-слабъ, бузитъ му се покриха съ руменина, очитъ му свѣтнаха. На края на вечерята той каза:

— Надѣвамъ се, че не съмъ говорилъ много.

Ние го увѣрихме, че изобщо не е говорилъ достатъчно.

— Вие ми се присмивате, — отговори той. — Та азъ говорихъ презъ цѣлото време!

— Mon dieu! — каза Жюль. — Ние очаквахме да чуемъ нѣкоя история за вашитъ войни; но нищо — нищо не чухме, не казахте дори колкото да задоволите най-слабото любопитство.

Стариятъ човѣкъ изглеждаше смутенъ.

— Чакайте, — каза той замислено. — Оставете ме да помисля. Зная една история за Колхаунъ въ Гетисбургъ; има и друга една за Гарибалди.

Той се впусна да разправя една история, която щѣше да бжде крайно отекчителна, ако не бѣше убедителността въ неговия погледъ и начинътъ, по който той се поспираше и тълкуваше нѣкои факти.

— Ето, виждате, — завърши той, — такъвъ човѣкъ бѣше този Гарибалди! Бихъ могълъ да ви разправя и другъ единъ случай съ него.

Като хвърлихъ, обаче, въпросителенъ погледъ къмъ Жюль, азъ предложихъ да изпушимъ пуритъ си горе въ насрещното кафене.

— Великолепно! — каза стариятъ човѣкъ. — Тамъ ще имаме музика и чистъ въздухъ и ще изпушимъ пуритъ си съ чиста съвѣсть. Не ми се харесва пушенето въ една стая, въ която вечерятъ дами.

Той излѣзе вървейки предъ насъ и пушейки съ видъ на голѣмо удоволствие. Жюль, блестящъ въ своята чиста риза и въ своя жакетъ, ми пошепна:

— Монъ шеръ Жоржъ, колко добъръ е този човѣкъ! — Сетне въздъхна и добави мрачно: — Бедниятъ човѣкъ!

Седнахме около една малка маса. Близко до насъ шумолѣха слабо клончетата на една платана; тѣхнитъ листа бѣха увиснали безжизнено, поръсени съ петна като гърдитъ на нѣкои птички или изглеждащи черни на фона на небето; сетне, подхванати отъ вѣтреца, тѣ изведнажъ започнаха да шумолятъ.

Стариятъ човѣкъ седѣше съ отметната назадъ глава, съ усмивка на лицето, откъсващъ се отъ време на време отъ своитъ унесени блѣнове, за да сръбне кафе, да отговори на нашитъ въпроси или да потананика мелодията, която свирѣше оркестрътъ. Пепельта на

неговата пура стана много дълга. Една отъ ония смѣшни фигури въ ориенталска носия, които, нощъ следъ нощъ, предлагатъ на високата цена своитѣ съмнителни стоки, се появи подъ бѣлата свѣтлина на една лампа, погледна съ бѣгла усмивка въ лицето му и се отдръпна назадъ, отчаяна отъ неговата безчувственостъ. Това бѣше нощъ за блѣнуване! Слабо, почти източно благоухание въ въздуха, благоухание на черенъ тютюнъ и подправки; още малцина хора имаше около малкитѣ маси, келнеритѣ бѣха уморени, оркестрътъ свирѣше тихо.

За какво мечтаеше той, този старъ човѣкъ, чиято пепель на цигарата бѣше станала толкова дълга? За младостъта, за своитѣ сражения, за ония нѣща, които трѣбва да бждатъ вършени отъ хора, които се мжчатъ да бждатъ джентлемени; може би пъкъ мислѣше само за своята вечеря; въ всѣки случай — за нѣщо така леко позлатено, както свѣтлината позлатяваше клонитѣ на платаната.

Жюль ме дръпна за ржката:

— Той спи.

Той бѣше клюмналъ усмихнатъ; пепельта на пурата, тази ронлива кула на неговитѣ блѣнове, се бѣше откъртила и паднала върху ржкава му. Той се събуди и започна да я издухва.

Малкитѣ маси около насъ започнаха да се изпълватъ. Единъ отъ оркестрантитѣ започна да свири на цимбалъ единъ чардашъ. Двама млади френци, говорещи високо, седнаха на съседната маса. Тѣ разговаряха за дамата, която днесъ следъ обѣдъ бѣше на концерта.

— Басътъ си е басъ, — каза единиятъ отъ тѣхъ, — но тукъ е сегашниятъ мжжъ. Азъ вземамъ три седмици, това е достатъчно — *elle est dèclassée; ce n'est que le premier pas...*

Пурата на моя старъ приятель падна на масата.

— Мосьо, — каза той заплетено, — какъ можете да говорите така, на публично мѣсто, за една дама?

Младиятъ човѣкъ се втренчи въ него.

— Коя е тази персона? — каза той на своя другаръ.

Моятъ гостъ вдигна ржкавицата на Жюль, която бѣше сложена на масата, и преди нѣкой отъ двама ни да можеше да си помръдне пръста, той я хвърли въ лицето на говорещия.

— Достатъчно! — каза той и като остави ржкавицата, излѣзе.

Всички скочихме на крака. Азъ оставихъ Жюль и забързахъ следъ стария човѣкъ. Лицето му бѣше мрачно, очитѣ му приличаха на

очитѣ на човѣкъ ударенѣ на болно мѣсто. Той направи съ прѣста едно движение, което казваше ясно:

— Оставете ме, моля!

Върнахъ се обратно въ кафенето. Двамата млади хора бѣха изчезнали, сящо и Жюль, но всичко друго си вървѣше както и по-рано. Оркестрантътъ още свирѣше своя чардашъ; келнеритѣ поднасяха напитки; ориенталци се мъчеха да продаватъ своитѣ килими. Азъ платихъ смѣтката, повикахъ управителя и се извинихъ. Той вдигна рамене, усмихна се и каза:

— Эксцентриченѣ човѣкъ е вашиятѣ приятелѣ, nicht wahr?

Попитахъ го дали може да ми каже где е мосьо льо Ферие. Не можель. Излѣзохъ, за да потърся Жюль, не можахъ да го намѣря и се върнахъ сърдитѣ въ своя хотелѣ. Мжно ми бѣше за моя старѣ гостѣ, но му бѣхъ сърдитѣ. Трѣбваше ли да докарва до такъвъ неприятенѣ край своето донкихотство? Опитахъ се да чета. Удари единадесетъ часа; казиното избълва цѣль потокъ хора; площадтътъ изглеждаше по-оживенѣ, отколкото другѣ пжтъ; следъ това бавно започна да се опразва и стана съвсемъ тъменѣ.

Обвзе ме желание да излѣза. Нощъта бѣше тиха, много топла, много черна. На една отъ скамейкитѣ седѣха прегърнати единѣ мъжъ и една жена, на друга — едно момиче хълцаше, на трета — странна гледка! — дрѣмѣше единѣ свещеникѣ. Забелязахъ, че нѣкой вървѣше редомъ съ мене. Това бѣше моятѣ старѣ гостѣ.

— Ако не сте много уморенѣ, — каза той, — можете ли да ми отдѣлите десетъ минути?

— Разбира се; искате ли да влѣземъ?

— Не, не. Нека идемъ долу на Терасата. Нѣма да ви задържамъ много.

Той не заговори пакъ, докато не стигнахме до една скамейка до гължбеното стрелбище. Сѣднахме пакъ, всрѣдъ единѣ мракъ, който бѣше толкова по-гжстѣ, понеже предъ насъ свѣтѣха нанизид лампи въ града.

— Дължа ви едно извинение, — каза той. — Най-първо днесъ следъ обѣдъ, сетне тази вечеръ пакъ... вашиятѣ гостѣ... ржкавицата на вашия приятелѣ. Азъ се държахъ така, както не бива да се държи никой джентлеменѣ.

Той се бѣше привелъ напредъ, облегналъ ржце на дръжката на единъ бастунъ. Гласътъ му звучеше сломенъ и смутенъ.

— О, — промълвихъ азъ, — нѣма нищо!

— Вие сте много добъръ, — въздъхна той. — Но азъ чувствувамъ, че трѣбва да ви обясня. Смѣтамъ, че ви дължа това, но трѣбва да ви кажа, че не бихъ ималъ куражъ да го направя, ако нѣмаше и друга една причина. Вие виждате, че нѣмамъ приятель.

Той ме гледаше съ несигурна усмивка. Азъ се поклонихъ и една или две минути по-късно той започна.

III

— Ще ме извините, ако започна много отдалечъ. Това бѣше презъ седемдесетъ и четвърта, когато бѣхъ боленъ отъ тропическа треска. За да ми спасятъ живота, бѣха ме качили на борда на единъ корабъ въ Сантиаго, и на края на пътуването се намирахъ въ Лондонъ.

Имахъ много малко пари; не познавахъ никого. Казвамъ ви, съръ, има времена, когато е трудно за единъ борчески човѣкъ да намѣри какво да прави. Хората ми казватъ:

— Съжаляваме, че нѣмаме въ своята фирма никаква работа за човѣкъ като васъ!

Опитахъ съ всѣкакви хора. Но вѣрно е, отъ шейсета година азъ се бѣхъ сражавалъ ту тукъ, ту тамъ и сега не бѣхъ годенъ за нищо...

Той поклати глава.

— Въ южнитѣ щати, спомнямъ си, преди войната обичаха да казватъ, че кучето и войникътъ имали една и сжща цена. Но всичко това нѣма нищо общо съ онова, което искамъ да ви разправа.

Той пакъ въздъхна и продължи, овлажнявайки устнитѣ си:

— Единъ день вървѣхъ по Страндъ, твърде обезсърденъ, когато чухъ да ме повикаха по име. Странно нѣщо е като ви се случи това въ една непозната улица. Впрочемъ, — продължи той съ суха церемониалностъ, — вие не знаете името ми, струва ми се. Азъ се казвамъ Брюнъ — Роджъръ Брюнъ. Най-първо не познахъ човѣка, който ме бѣше извикалъ. Той току що бѣше слѣзълъ отъ единъ омнибусъ — единъ човѣкъ съ четвъртити рамене, съ тежки мустаци и кръгли очила. Но като ми стисна ржката, азъ веднага го познахъ. Това бѣше единъ човѣкъ по име Далтонъ, който бѣше взетъ пленникъ въ Гетисбургъ; единъ отъ вашитѣ англичани, които бѣха дошли да се биятъ съ насъ — единъ майоръ въ полка, въ който азъ бѣхъ капитанъ. Бѣхме другари въ течение на две войни.

Братъ да му бѣхъ, той нѣмаше да се зарадва повече, като ме видѣ. Заведе ме въ единъ баръ, за да приемъ за старитѣ времена. Питието ме блъсна въ главата и когато стигнахме на Трафалгаръ Скуейръ, азъ бѣхъ

съвсемъ неспособенъ да вървя. Той ме накара да седна на една скамейка. Азъ бѣхъ наистина пиянъ. Не е хубаво да бжде човѣкъ пиянъ, но тогава имаше извинение. И казвамъ ви, съръ, (презъ цѣлия си разказъ той винаги употрѣбляваше този изразъ, който изглеждаше да влива свежъ духъ въ него, да опрѣснява паметъта му на трудни мѣста, да му помага да владѣе чувствата си; това приличаше на кжсъ хартия, която нѣкой нервенъ човѣкъ държи въ ржката си, за да си помага въ речъта си) никога не съмъ виждалъ човѣкъ съ по-фина душа отъ моя приятель Далтонъ. Той не бѣше уменъ, макаръ че бѣше чель много; а понѣкога обичаше да говори, може би, твърде много. Но той бѣше джентлеменъ; той ме слушаше така, като че бѣхъ дете; той не се срамуваше отъ мене — а за да не се срамувашъ отъ единъ пиянъ човѣкъ по улицитѣ на Лондонъ, трѣбва да си джентлеменъ.

Единъ Богъ знае какво ли съмъ му говорилъ, докато сме седѣли тамъ! Той ме заведе у дома си и самъ ме сложи въ леглото; защото отново бѣше ме нападнала тропическата треска.

Той спрѣ, извърна се леко настрана отъ менъ и поднесе ржката си къмъ челото си.

— Както и да е, тогава именно, съръ, азъ я видѣхъ за пръвъ пжтъ. Не съмъ поетъ и не мога да ви кажа, какво изглеждаше тя тогава за мене. Отъ треската бълнувахъ, но винаги знаехъ, когато тя бѣше тамъ. Бълнувахъ за слънце и за нивя, за танцуващитѣ вълни на морето, за млади дървета — никога не бълнувахъ едно и сжщо, никога не бълнувахъ за дълго; и когато отново дойдѣхъ на себе си, бояхъ се да кажа това, отъ страхъ, че тя може да си иде. Седѣше въ жгъла на стаята, съ спуснати около шията ѳ коси съ ясно златистъ цвѣтъ. Тя никога не работѣше и никога не четѣше, а седѣше и говорѣше на себе си шепнишкомъ, или пѣкъ ме гледаше продължително съ своитѣ сини очи, между които имаше една малка брѣчка. Горната ѳ устна бѣше здраво притисната надъ долната ѳ устна, гдето тя имаше единъ неравенъ зжбъ. Когато дойдѣше баща ѳ, тя скачаше и увисваше на шията му, докато той започнѣше да роптае. Тогава тя избѣгваше, но скоро пакъ се връщаше, прокрадвайки се на прѣсти. Азъ се заслушвахъ за стжпкитѣ ѳ по стълбата, сетне за почукването; вратата се отваряше спокойно или пѣкъ съ бързъ замахъ — човѣкъ никога не можеше да каже какъ щѣше да бжде отворена вратата. И тогава се чуваше нейниятъ леко фѣфлещъ гласъ:

— По-добре ли сте днесъ, мистъръ Брюнъ? Какви смѣшни работи говорите, когато бълнувате! Татко казва, че сте участвували въ сума сражения.

Той стана, започна да крачи нервно насамъ-натамъ и сетне пакъ седна.

— Спомнямъ си всѣка дума, каточе това бѣше вчера, спомнямъ си всичко, каквото казваше или правѣше тя; виждате, имахъ много време да мисля върху това.

Е добре, трѣбва да ви кажа, че първата сутринь, когато бѣхъ въ състояние да стана, азъ не я намѣрихъ. Вмѣсто нея дойде Далтонъ и азъ го попитахъ где е тя.

— Драгий ми приятелю, — отговори той, — пратихъ Ейли да се върне въ своята стара клиника долу на рѣката; по това време на годината тя е по-добре тамъ.

Погледнахме се единъ други и азъ видѣхъ, че той я бѣше пратилъ да си иде, защото ми нѣмаше вѣра. Почувствувахъ се обиденъ отъ това. Болеститѣ покваряватъ човѣка. Той бѣше правъ, той бѣше напълно правъ, защото всичко, което знаеше за мене, бѣше това, че можехъ да се сражавамъ и че бѣхъ се напилъ.

Но азъ имамъ много живъ темпераментъ. Веднага взехъ решение да го напустна. Но азъ бѣхъ твърде слабъ — той трѣбваше пакъ да ме сложи на легло. Още на следната сутринь той дойде при менъ и ми предложи да му стана съдружникъ. Той държеше едно фехтовално училище и стрелческа галерия. Сякашъ прѣстъ божий се намѣси въ живота ми, а може би и така бѣше — кой знае?

Той се унесе въ мечти и като извади табакерата си, сви си една цигара. Следъ като я запали, той изведнажъ продължи:

— Тамъ, въ стаята на училището, ние обичахме да седимъ вечерно време, застанали на двата края на решетката на камината. Стаята бѣше на втория етажъ, спомнямъ си, имаше два прозореца и отъ нея се откриваше гледка само къмъ насрещнитѣ къщи. Мебелитѣ бѣха покрити съ картонени калѣфи. Нѣщата по полицата никога не биваха разбутвани, тѣ бѣха на Ейли — полусчупени кутии съ пеперуди, една мъртва жаба въ една бутилка, едно конско копито покрито съ станиолъ, нѣколко черупки сжщо, и една картонена кутия съ три пѣстри яйца въ нея. — Той пушеше гнѣвно и пуфканията му приличаха на остри въздишки.

Далтонъ беше влюбенъ въ нея^[1]. Той никога не се умаряше да ми говори за нея, а азъ никога не се умаряхъ да слушамъ. Имахме доста голѣмъ брой ученици, но вечеръ, когато сѣдахме въ стаята и пушихме, разговорътъ ни рано или късно започваше да се върти около нея. Нейната спалня бѣше съседна на тази стая; той ме въведе въ нея и ми показа една малка тѣсна стая, съ ширината на коридоръ, чиста и бѣла, съ единъ портретъ на майка ѝ надъ леглото ѝ и съ една праздна кошница за куче или котка.

Той пакъ прекъсна съ видъ на досада и сетне подкачи отново съ строгъ тонъ, сякашъ се мъчеше да обвърже самъ себе си съ разказа за тия извънредно забележителни, споредъ него факти:

— Тогава тя бѣше на петнадесетъ години, — майка ѝ бѣше умрѣла преди дванадесетъ години, — лицето ѝ бѣше красиво, приличаше на лицето на майка ѝ; нейната смъртъ бѣше станала причина Далтонъ да дойде да се бие съ насъ.

Е добре, съръ, единъ день презъ августъ, когато времето бѣше много горещо, той предложи да направимъ единъ излетъ въ околността. И какво мислите, кждето отидохме, на вратата излѣзе да ни посрещне Ейли съ синьо боне и съ синя рокля — синьото бѣше нейниятъ любимъ цвѣтъ. Азъ се ядосахъ на Далтонъ, задето не бѣше ми казалъ, че ще я видимъ. Дрехитѣ ми не ми стояха добре, косата ми се нуждаеше отъ подстригване. Тя бѣше черна тогава, съръ, — добави той, като чертаеше съ бастуна си нѣкаква рисунка въ тъмнината. — Тя имаше една малка кола теглена отъ магаре; тя караше и докато ние вървѣхме, единиятъ отъ едната, другиятъ отъ другата страна, тя постоянно ме гледаше изподъ своето слънчево боне. Трѣбва да ви кажа, че тя никога не се смѣеше — очитѣ ѝ играеха, бузитѣ ѝ ставаха розови, а косата ѝ се тресѣше около шията ѝ, но тя никога не се смѣеше. Нейната стара бавачка, Люси, една твърде дебела, добра жена, бѣше се оженила за собственика на странноприемницата въ онова село. Никога не съмъ виждалъ нѣщо подобно на тази странноприемница: пълзящи растения се виеха чакъ до покрива! А благоуханието — азъ съмъ много чувствителенъ къмъ благоухания!

Главата му се отпусна и цигарата падна отъ ржката му. Единъ влакъ, който минаваше подъ насъ, прѣсна цѣлъ рой искри. Той трепна и продължи:

— Взехме закуската си въ гостната стая — спомнямъ си тази стая много добре, защото най-щастливитѣ дни на живота си следъ това прекарахъ въ тази странноприемница... Следъ закуската отидохме на една ливада и моятъ приятель Далтонъ заспа. Едно чудно-хубаво нѣщо се случи тогава. Ейли ми пошепна:

— Нека прекараме хубаво времето си!

Тя ме взе и ние направихме една великолепна разходка. Рѣката течеше наблизо. Приятна рѣка е вашата рѣка Темза, тѣй спокойна и широка. Тя е като духа на вашия народъ. Азъ бѣхъ очарованъ, забравихъ своя приятель и не мислѣхъ вече за нищо друго, освенъ за това, какъ да я запазя за себе си. Деньтъ бѣше тѣй хубавъ! Има дни, които сж адски, но този день бѣше наистина божественъ. Тя ме заведе до едно малко езеро подъ едно брѣстово дърво и ние ровихме въ него, ние двамата, цѣлъ часъ, за да търсимъ едни малки червени червейчета за храна на нѣкакво създание, което имаше тя. Намирахме ги въ тинята и когато тя се навеждаше, кждритѣ й падаха въ очитѣ й. Ако можехте да я видите тогава, струва ми се, съръ, че бихте казали, че е като първата гледка на пролѣтъта...

Следъ това пихме чай, всички заедно, въ високата трева подъ нѣкакви плодни дървета. Ако имахъ даръ слово, има нѣща, които бихъ могълъ да нарека...

Той се приведе, сякашъ отъ уважение къмъ тѣзи неизречени спомени.

— Здравъ припадна, докато още седѣхме тамъ. Чудно-хубаво нѣщо е здрачъта на село! Стана време да си вървимъ. Наблизо имаше една алея отъ дървета — като нѣкаква черква съ прозорець на дъното, презъ който минава златна свѣтлина. Азъ се разхождахъ нагоре-надолу съ нея.

— Ще дойдете ли пакъ? — пошепна тя и изведнажъ извърна нагоре лицето си, за да я цѣлуна.

Азъ я цѣлунахъ така, каточе бѣше малко дете. А когато се сбогувахме, очитѣ й гледаха къмъ мене презъ рамото на баща й и въ тѣхъ имаше изненада и скръбъ. „Защо си отивате?“ — изглеждаше да казватъ тѣ... — Но трѣбва да ви кажа, — продължи той бързишкомъ, — за едно нѣщо, което се случи, преди да бѣхме извървѣли сто метра. Ние пушихме лулитѣ си и азъ мислѣхъ за нея, — когато тя изкочи измежду живия плетъ и застана предъ насъ. Далтонъ извика:

— Какво търсиш пакъ тука, лудо момиче?

Тя се впусна къмъ него и го прегърна; но когато погледна къмъ мене, лицето ѝ бѣше съвсемъ различно — най-безразличното, презрително лице, което можете да си представите — и това ме наскърби. Азъ не можехъ да разбера това, а човѣкъ се плаши отъ всичко, което не може да разбере.

[1] Беше влюбенъ въ нея (в англ. оригинал *was wrapped up in her*) — я обожаваше; *wrapped up* — be so absorbed in something that one does not notice other people or things. — Бел.ел.кор. ↑

IV

— Времето течеше. Казваха, че въ Лондонъ нѣмало другъ, който да играе така добре съ шпагата или да стреля така добре съ пистолетъ. Ние имахме толкова ученици, колкото искахме да имаме — това бѣше едничкото време отъ моя животъ, когато бѣхъ въ състояние да пестя пари. Нѣмахъ възможностъ да ги харча. Давахме уроци презъ цѣлия день, — вечеръ бѣхме твърде уморени и не можехме да излизаме. Тази година имахъ нещастieto да изгубя своята мила майка. Станахъ богатъ човѣкъ — да, съръ, по това време трѣбва да съмъ ималъ не по-малко отъ шестотинъ лири годишно.

Мина дълго време, преди да видя пакъ Ейли. Тя замина въ чужбина, въ Дрезденъ, съ сестрата на баща си, за да учи френски и нѣмски. Бѣше презъ есенъта на 1875 година, когато се върна пакъ при насъ. Тогава бѣше на седемнадесетъ години — едно хубаво младо създание.

Той спрѣ, сякашъ за да събере своитѣ разказвателни сили, и сетне продължи.

— Висока, като млада фиданка, съ очи като небето. Не бихъ казалъ, че бѣше съвършена, но нейнитѣ несъвършенства бѣха очарователни за мене. Какво е това, което кара човѣка да люби? Ахъ, съръ, това е нѣщо твърде скрито и тайнствено. Тя никога не забравяше да си стиска силно устнитѣ, когато си спомнѣше за своя неравенъ зжбъ. Вие може да кажете, че това е било суетностъ, но у едно младо момиче... пкъ и кой отъ насъ не е суетен, а?

Както казахъ, тя се върна обратно въ Лондонъ, въ своята малка стая, и вечеръ бѣше винаги готова съ нашия чай. Не бива да предполагате, че е била кжщовница; у менъ има нѣщо, което ме кара да не се възхищавамъ никога отъ кжщовничество; това е едно хубаво качество, безъ съмнение, и все пакъ...

Той въздъхна.

— Да, — подкачи той, — Ейли не бѣше такава, защото никога не бѣше съвсемъ една и сжща два дена едно следъ друго. Казахъ ви, че

очитѣ ѿ бѣха като небо — това бѣше вѣрно за цѣлата нея. Въ едно нѣщо, обаче, по това време тя изглеждаше винаги една и сѣща — въ любовта си къмъ баща си. А къмъ мене! Не зная какво трѣбва да съмъ очаквалъ, но моето присѣствие изглеждаше да има това въздействие, че я правѣше нѣма. Изненадвахъ я да ме гледа навжсено и тогава, сякашъ стремейки се къмъ своята собствена природа, — а по-прелестно създание никога не е имало на този свѣтъ, това ще зная до последния си день, — тя отиваше при баща си и го цѣлуваше.

Когато говорѣхъ съ него, тя се правѣше като че не забелязваше това, но можехъ да видя какъ лицето ѿ ставаше студено и упорито. Азъ не съмъ бързосхватливъ и мина дълго време, преди да разбера, че тя бѣше ревнива, че искаше да го има само за себе си. Често съмъ се чудилъ какъ можеше тя да е негова дѣщеря, защото той бѣше въплъщение на справедливостта и сѣщо бавенъ човѣкъ — а тя бѣше бърза като птичка. Дълго време следъ като забелязахъ нейното неудоволствие отъ мене, азъ отказвахъ да вѣрвамъ въ него. Ако човѣкъ не иска да вѣрва нѣщо, винаги има причини, поради които то не изглежда вѣрно. Поне съ менъ е така и смѣтамъ, че съ всички себични хора е така.

Така прекарвахъ тамъ вечеръ следъ вечеръ, докато, ако не бѣхъ мислилъ само за себе си, трѣбваше да се махна отъ тамъ. Но единъ день азъ не можехъ повече да остана слѣпъ.

Бѣше единъ недѣленъ день презъ февруарий. Въ недѣлни дни винаги получавахъ покана да вечерямъ съ тѣхъ посрѣдъ день. Въ салона нѣмаше никой, но вратата на Ейлината спалня бѣше отворена. Азъ чухъ гласа ѿ:

— Този човѣкъ, винаги този човѣкъ!

За мене това бѣше достатъчно. Азъ слѣзохъ пакъ долу, безъ да влѣза при тѣхъ, и презъ цѣлия день скитахъ насамъ-натамъ.

Три седмици се държахъ настрана. Въ училището, разбира се, отивахъ, както обикновено, но не се качвахъ горе. Не зная какво казвахъ на Далтонъ, — нѣмаше значение какво му казваше човѣкъ, той винаги си имаше своя собствена теория и бѣше убеденъ въ нейната правда — много своенравенъ човѣкъ бѣше той, съръ.

Но сега идвамъ до най-чуднитѣ дни на живота си. Пролѣтъта бѣше дошла рано тази година. Бѣхъ се отрекълъ вече отъ своето

решение и бѣхъ започналъ да се прокрадвамъ горе, — рѣдко, наистина, — и прекарвахъ вечеритѣ съ тѣхъ, както по-рано.

Единъ следобѣдъ азъ се качихъ въ салона; лампата не бѣше запалена — бѣше топло и прозорцитѣ бѣха разтворени. Въ въздуха се носѣше онова чувство, което ви обвзема веднажъ въ годината, презъ пролѣтѣта, безразлично где може да сте — въ нѣкоя многолюдна улица или самъ въ нѣкоя гора. Само веднажъ... едно чувство като... но азъ не мога да го опиша.

Ейли седѣше тамъ. Ако вие не знаете, съръ, азъ не мога да ви кажа какво значи да бждете близо до жената, която обичате. Тя се бѣше облегла на корниза на прозореца, вперила погледъ надолу къмъ улицата, сякашъ очакваше да види нѣкого. Азъ заставахъ тамъ, едва поемайки си дѣхъ. Тя извърна глава и ме видѣ. Очитѣ ѝ бѣха странни. Тѣ изглеждаше да ми задаватъ нѣкакъвъ въпросъ, но азъ не бихъ могълъ да проговоря за нищо въ свѣта. Не мога да ви кажа какво чувствувахъ — азъ не смѣхъ да говоря, или да мисля, или да се надѣвамъ. Участвувахъ съмъ въ деветнадесетъ сражения — понѣкога съмъ билъ на много опасни позиции, гдето вдигането на единъ прѣстъ може да значи, може би, смъртъ. И все пакъ, никога не бѣхъ чувствувахъ това, което изпитвахъ въ оня моментъ. Знаехъ, че идѣше нѣщо и бѣхъ парализиранъ отъ ужасъ при мисълта, че може да не дойде!

Той си пое дѣхъ издълбоко.

— Слугинята влѣзе съ свѣщъ и разтури магията. Презъ цѣлата тази нощъ азъ лежахъ буденъ и мислѣхъ за това какъ ме бѣше погледнала тя и какъ руменина бавно покри бузитѣ ѝ.

Минаха три дена, преди да събера куражъ да ида пакъ тамъ. И тогава почувствувахъ изведнажъ, че очитѣ ѝ бѣха устремени къмъ мене — тя плетѣше ржчна работа, но азъ можехъ да видя какъ очитѣ ѝ се отплескваха отъ ржцетѣ ѝ и се устремяваха къмъ лицето ми. Сетне тя започна да се разхожда изъ стаята, опипвайки всичко. Когато баща ѝ извика: „Какво става съ тебе, Ейли?“, тя устреми погледъ въ него като дете, което е било заловено да върши нѣщо лошо. Тогава азъ гледахъ право въ нея; тя се опитваше да гледа къмъ мене, но не можеше; и една минута по-късно тя излѣзе отъ стаята. Богъ знае какви ли глупости съмъ говорилъ — азъ бѣхъ много щастливъ.

Тогава започна нашата любов. Не мога да ви разправа нищо за това време. Много често Далтонъ ми казваше:

— Какво е станало съ детето? Нищо, което мога да направя, не й се харесва.

Всичката любов, която тя бѣше изпитвала къмъ него, сега бѣше за мене; но той бѣше твърде скромень и прямъ човѣкъ и не можеше да види какво става. Колко често съмъ се чувствувалъ като престѣпникъ спрямо него! Но когато е щастливъ, когато всичко се развива въ негова полза, човѣкъ изведнажъ става страхливъ...

V

— Както и да е, съръ, — продължи той, — ние се оженихме на нейния осемнадесети рожденъ день. Мина дълго време, преди Далтонъ да забележи нашата любовъ. Но единъ день той ми каза съ много сериозенъ видъ:

— Ейли ми каза, Брюнъ. Азъ ѝ забранихъ. Тя е твърде млада, а ти си... твърде старъ!

Тогава бѣхъ на четиридесетъ и петъ години, косата ми бѣше черна и гжста като гарванови пера, азъ бѣхъ силенъ и деенъ. Отговорихъ му:

— Ще се оженимъ следъ единъ месецъ!

Раздѣлихме се сърдито. Бѣше майска нощъ, и азъ излѣзохъ да се разходя надалечъ по полето. Нѣма другъ тѣй хубавъ лѣкъ срещу гнѣва или срещу каквото и да било друго, наистина, какъвто е разходката. Веднажъ се спрѣхъ — бѣше въ една ливада, безъ кжци или свѣтлини наоколо, а звездитѣ блестѣха като скжпоценни камъни. Бѣхъ се сгорещилъ отъ вървене, чувствувахъ какъ врѣше кръвта въ венитѣ ми — и казахъ на себе си: — „Старче, ти ли си това?“ И се изсмѣхъ като лудъ. Бѣше ми дошла мисълта, че ще я изгубя — азъ желаехъ да повѣрвамъ, че съмъ сърдитъ, но въ действителность се страхувахъ; страхътъ и гнѣвътъ у мене сж почти едно и сжщо нѣщо. Единъ мой приятель, който падаше малко поетъ, съръ, веднажъ ги нарече „дветѣ черни крила на човѣшкото азъ“. И такива сж тѣ, такива сж!...

На следната сутринъ отидохъ пакъ у Далтонови и нѣкакъ си го накарахъ да се съгласи. Азъ не съмъ философъ, но често ми се е струвало, че въ този животъ не можемъ да имаме никаква полза, ако въ замѣна на това не претърпимъ нѣкаква съответна на ползата загуба, — но спира ли ни това? Не, съръ, не често...

Вѣнчахме се на 30 юний 1876 година въ енорийската черква. Единственитѣ хора, които присжтствуваха, бѣха Далтонъ, Люси и Люсиниятъ съпругъ — единъ едъръ, червеноликъ човѣкъ съ сини очи

и златиста брада раздѣлена на две. Бѣше уговорено, че ще прекараме медения си месецъ долу въ тѣхната странноприемница на рѣката.

Жена ми, Далтонъ и азъ отидохме въ единъ ресторанъ на закуска. Тя бѣше облѣчена въ сиво, въ дрехи съ гължбово-сивъ цвѣтъ.

Той спрѣ, приведенъ надъ извитата дръжка на бастуна си, опивайки се, безъ съмнение, отъ тоя отдавнашенъ образъ на своята млада невѣста, облѣчена въ дрехи „съ гължбово-сивъ цвѣтъ“, съ нейнитѣ сини очи и жълта коса, съ малката бръчка между веждитѣ, съ нейнитѣ силно стиснати устни.

— По това време, съръ, — продължи той малко изведнажъ, — азъ бѣхъ донѣкъде конте. Носѣхъ, спомнямъ си, синъ рединготъ съ бѣли панталони и сивъ цилиндъръ. Дори и сега азъ бихъ предпочелъ да бжда винаги добре облѣченъ...

Получихме великолепа закуска и пихме „Въовъ клико“, едно вино, каквото въ днешни дни не може да се получи! Далтонъ дойде съ насъ до желѣзопѣтната станция. Не мога да понасямъ раздѣли; и все пакъ, тѣ сж неизбѣжни.

Тази вечеръ се разхождахме навънъ въ хладината подъ трепетликитѣ. Какво друго въ цѣлия си животъ би трѣбвало да запомня, ако не тази нощъ — когато младитѣ юнци прѣхтѣха около портитѣ — шипкитѣ бѣха нацѣвтѣли навредъ около живия плетъ — луната бѣше съ сияние наоколо си — прилепи, сжщо, сновѣха насамъ-натамъ между дънеритѣ — а сѣнкитѣ на колибитѣ бѣха черни и меки като морето долу подъ насъ.

Дълго време стояхме на брѣга на рѣката подъ едно липово дърво. Колко хубаво бѣше благоуханието на липовия цвѣтъ! Човѣкъ може да понесе само наполовина своитѣ радости, само наполовина своитѣ скърби. Люси и нейниятъ съпругъ, — продължаваше да разказва той въ този моментъ, — неговото име бѣше Францъ Торъ — единъ човѣкъ като нѣкой старъ викингъ, който не ядѣше нищо друго, освенъ млѣко, хлѣбъ и плодове, — колко много добри бѣха тѣ къмъ насъ! Като въ рая бѣше въ тази странноприемница, макаръ че снабдяването, — длъженъ съмъ да кажа това, — бѣше ограничено. Пълзящи растения се виеха около прозорцитѣ на нашата спалня; когато вѣтрецѣтъ вкарваше листата презъ отвора на прозореца, сякашъ ни заливаше вълна отъ благоухание.

Докато бѣхме тамъ, Ейли стана черна като циганка. Мисля, че никой не би могълъ да я обича повече, отколкото я обичахъ азъ. Но имаше моменти, когато сърдцето ми замираще; изглеждаше, че тя не разбираше, колко много я обичахъ.

Единъ день, спомнямъ си, тя ме придума да излѣземъ да лагеруваме на открито. Цѣлия следобѣдъ плувахме по течението на рѣката, а вечерята се настанихме между трѣстикитѣ, подъ клонитѣ на върбитѣ, и запалихме огънь, за да уври яденето, — макаръ че въ действителностъ нашитѣ провизии бѣха вече сварени, — но вие знаете какъ става това: цѣлата романтика е въ това, да имате истински огънь.

— Нѣма да му придирваме много, — казваше тя постоянно.

Докато ядѣхме вечерята си, единъ заякъ дойде предъ нашия лагеръ — единъ голѣмъ заякъ — и колко изненаданъ изглеждаше той! „Високиятъ заякъ“, наричаше го Ейли. Следъ това ние седѣхме предъ жаравата и наблюдавахме сѣнкитѣ, докато по едно време тя се отдѣли отъ мене.

Времето минаваше много бавно. Най-сетне азъ станахъ да ида да я търся. Слънцето бѣше вече залѣзло. Викахъ я непрестанно. Мина дълго време, докато я намѣря, — и тя бѣше като нѣкакво диво създание, сгорещена и зачервена, хубавата ѣ рокля бѣше разкъсана, лицето и рѣцетѣ ѣ бѣха изподраскани, косата ѣ бѣше разпусната като на нѣкаква красива горска обитателка. Когато човѣкъ обича, и дребнитѣ работи го засѣгатъ. Мисля, че тя не забеляза моята уплаха; но когато се върнахме при лодката, тя обви рѣцетѣ си около шията ми и каза:

— Никога вече нѣма да се отдѣлямъ отъ тебе.

Веднажъ презъ нощта се събудихъ — една водна птица крещѣше, а друга прелиташе надъ насъ. О, колко чудно-хубава бѣше рѣката, колко чудно-хубави бѣха луната и дърветата, меката, свѣтла мъгла, тишината! Сякашъ бѣхме въ другъ нѣкакъвъ свѣтъ, изпълненъ съ миръ, очарование и много повече святостъ, отколкото нашиятъ свѣтъ. Това изглеждаше като нѣкакво видение, което се изпрѣчваше предъ погледа на човѣка — колко странно! — и изчезваше, ако речеше човѣкъ да посегне къмъ него. Вълшебство — поезия — святостъ!

Една минута той остана безмълвенъ, сетне продължи съ мечтателенъ гласъ:

— Гледахъ я какъ спѣше като дете, съ разпуснати коси, съ разтворени устни, и си мислѣхъ: „Богъ да ме накаже, ако ѝ причиня нѣкога болка!“ Какъ можехъ да я разбера азъ? Да разбера таинственостъта и невинностъта на нейната душа? — Рѣката бѣше грабнала всичката ми свѣтлина и всичкия ми мракъ, най-щастливитѣ ми дни и часоветѣ, въ които се чувствувахъ отчаянъ; и азъ обичамъ да мисля за нея, защото, знаете, следъ време горчивитѣ спомени избледняватъ и оставатъ само хубавитѣ... Но и добритѣ иматъ своята специфична болка, една особена лоша страна, защото тѣ никога нѣма да се върнатъ. Съръ, — каза той, като се обърна къмъ мене съ слаба усмивка, — нѣма полза да викате, следъ като е изкипѣло млѣкото... Въ съседство съ странноприемницата на Люси, Роза и Глогина... — можете ли да си представите по-хубави имена? Азъ съмъ обиколилъ цѣлия свѣтъ, но никъде не съмъ намиралъ тѣй хубави имена, каквито има въ английскитѣ села. Тамъ, сжщо, всѣко стрѣкче трева, всѣки цвѣтъ има своята гордостъ, защото знае, че за него ще се грижатъ, а всички пжтища, улици и колиби изглежда да сж сигурни, че ще живѣятъ вѣчно... Но азъ искахъ да ви кажа следното: на половинъ миля отъ странноприемницата имаше една тиха, стара кжща, която имахме обичай да наричаме „манастирътъ“ — макаръ че бѣше, струва ми се, чифлишка. Ние прекарвахме много следобѣди тамъ, като се промъквахме крадишкомъ въ овощната градина — Ейли много обичаше да се промъква крадишкомъ. Ако имаше нѣкой пжтъ съ голѣми заобикалки, който минаваше презъ чужда собственостъ, тя винаги избираше този пжтъ.

Последния си следобѣдъ прекарахме въ тази овощна градина, лежейки върху високата трева. Четѣхъ за пръвъ пжтъ „Чайлдъ Харолдъ“ — една чудно-хубава, забележителна поема. Бѣхъ стигналь до онова мѣсто — борбата съ бикове — спомняте ли си го?...

И той рецитира два стиха.

— Изведнажъ Ейли каза:

— Представи си, че престана да те обичамъ.

Струваше ми се, каточе нѣкой ме удари по лицето. Скочихъ и се опитахъ да я хвана въ пригрѣдкитѣ си, но тя ми се изплъзна; следъ това се върна и започна да се смѣе кротко. Азъ сжщо се смѣхъ. Не зная защо...

VI

— На следния денъ се върнахме обратно въ Лондонъ. Живѣехме съвсемъ близо до училището и следъ около петъ-шестъ дена Далтонъ дойде да вечеря у насъ. Той би идвалъ всѣки денъ, ако не бѣше отъ оня родъ хора, които не умѣятъ да си доставятъ удоволствия. По това време имахме повече ученици отъ всѣки другъ пжтъ. Въ свободното си време учехъ жена си да фехтова. Никога не бѣхъ виждалъ толкова пѣргавъ и бързъ човѣкъ или толкова красивъ, каквато бѣше тя въ своя фехтоваленъ костюмъ и съ своитѣ бродирани обувки.

Бѣхъ напълно щастливъ. Когато осжществи своитѣ желаня, човѣкъ става безгриженъ и самодоволенъ. Бѣхъ, обаче, бдителенъ, защото знаехъ, че съмъ естествено, себиченъ човѣкъ. Мжчехъ се да си наредя така времето и да си пестя така паритѣ, че да ѣ давамъ колкото е възможно повече удоволствия. Това, което по това време тя обичаше повече отъ всичко въ свѣта, бѣше ездата. Купихъ ѣ единъ конъ и вечерно време презъ пролѣтъта и лѣтото двамата ездѣхме заедно. Но когато денътъ стана твърде кжсъ и не можеше да се излиза късно на езда, тя ездѣше сама, на голѣми разстояния, а понѣкога прекарваше цѣлия денъ на седлото и се връщаше тѣй уморена, че едва можеше да се изкачва по стълбитѣ — и азъ не мога да кажа, че това ми се харесваше. Това ме правѣше нервненъ, тя бѣше тѣй своенравна, но не смѣтахъ, че е право да ѣ се мѣся. Имахъ сума грижи за пари, защото, макаръ да работѣхъ усилено и да печелѣхъ повече отъ всѣки другъ пжтъ, изглеждаше, че паритѣ никога не ми стигатъ. Разбира се, полагахъ грижи да спестя нѣщо, но ние нѣмахме дете, и това ми бѣше едно безпокойство. Тя ставаше по-красива отъ всѣкога и струва ми се, че бѣше щастлива.

Правило ли ви е впечатление нѣкога, че всѣки отъ насъ живѣе на ржба на нѣкой вулканъ? Струва ми се, че нѣма човѣкъ, който да нѣма известна страсть или интересъ тѣй силни, че да смѣта всичко останало за нищо. Разбира се, човѣкъ може да си изживѣе цѣлия животъ, безъ да

открие това. Но нѣкои отъ насъ...! Азъ не се оплаквамъ; каквото е станало, станало е.

Той нахлупи по-низко надъ очитѣ си шапката си и вкопчи здраво ржцетѣ си надъ дрѣжката на бастуна си. Той приличаше на човѣкъ, който пришпорва коня си къмъ нѣкаква безнадеждна целъ, не желаейки да печели време отъ страхъ, че може да си счупи главата въ последния моментъ.

— Презъ пролѣтѣта на седемдесетъ и осма година при мене дойде единъ новъ ученикъ, единъ младъ човѣкъ на двадесетъ и една година, който се готвѣше да постѣпи въ войската. Азъ го обикнахъ и направихъ всичко, каквото можехъ, за да го направя майсторъ на сабята. Но у него имаше нѣкакво извратено безразсѣдство; за нѣколко минути той напрѣгаше всичкото си внимание, сетне ставаше извънредно безгриженъ. „Франсизъ, — казвахъ азъ, — ако бѣхъ на ваше мѣсто, щѣхъ да се срамувамъ“. „Мистъръ Брюнъ, — отговаряше ми той, — защо трѣбва да се срамувамъ? Азъ не съмъ се създахъ самъ“. Богъ ми е свидетель, че искамъ да бѣда справедливъ къмъ него; той имаше добро сърдце. Единъ день той потегли съ кола нагоре и донесе въ нея своето бедно куче, което бѣше избѣгало^[1] и сега умираше. За половинъ часъ той се затвори съ неговия трупъ и ние можехме да го чуемъ какъ хълца като дете. Сетне той излѣзе съ съвсемъ зачервени очи и извика:

— Зная кѣде ще намѣря този звѣръ, който го е отвлѣкълъ^[2]!

И изкочи навънъ. Той имаше хубави италиански очи; лека фигура, не много висока; тъмна коса, малки, тъмни мустачки, а устнитѣ му бѣха винаги малко разтворени, — това именно, и неговата походка, и начинѣтъ, по който спущаше клепкитѣ си, му придаваха единъ особенъ, нѣженъ и гордъ видъ. Обичахъ да му казвамъ, че отъ него никога нѣма да излѣзе войникъ!

— О, — отговаряше той, — и това ще стане, когато му дойде времето!

Той вѣрваше въ нѣкакво особено щастие, което ще направи за него всичко, когато му дойде времето.

Единъ день той дойде при мене, когато давахъ урокъ на Ейли. Тогава за пръвъ пѣтъ тѣ се видѣха. Следъ това той започна да идва по-често и понѣкога оставаше да вечеря съ насъ. Не искамъ да отричамъ, съръ, че се радвахъ, когато той идваше; мислѣхъ, че това е хубаво за

Ейли. Може ли да има нѣщо по-отвратително, — избухна той, — отъ една самодоволна слѣпота? Има хора, които казватъ: „Бедниятъ човѣкъ, той има такава вѣра!“ Вѣра, съръ! Заблуда! Азъ бѣхъ глупакъ — а на този свѣтъ човѣкъ плаща за глупоститѣ си...

Дойде лѣтото; и единъ сѣботенъ день рано презъ юний Ейли, азъ и Франсизъ — не искамъ да ви казвамъ другото му име — излѣзохме на езда. Презъ ноцъта бѣше валѣло; нѣмаше прахъ, а ето че изгрѣ и слънцето — великолепенъ день! Ездихме дълго време. Около седемъ часа потеглихме обратно — бавно, защото още бѣше горещо, а предъ насъ бѣше цѣлиятъ хладъ на ноцъта.

Бѣше деветъ часа, когато стигнахме въ Ричмондъ Паркъ. И въ този чудно-хубавъ полумракъ, когато сърнитѣ се движеха кротко, вие бихте могли да помислите, че тѣ сѣ привидения. Ние сѣщо бѣхме мълчаливи — голѣмитѣ дървета иматъ такава въздействие върху мене...

Кой може да каже кога ще дойде нѣкоя промѣна? Като полъхъ на вѣтъра старото отминава и новото се изпрѣчва предъ васъ. Сега ще ви разправа за такава една промѣна. Безъ никакъвъ предупредителенъ знакъ Ейли подкара коня си въ галопъ.

— Какво правишъ? — извикахъ.

Тя погледна назадъ съ усмивка, а следъ това и той се стрелна покрай мене. Каточе оса бѣше ожилила и двамата: тѣ галопираха надъ паднали дървета, подъ низко увиснали клони, изкачваха се и се спущаха по хълмоветѣ. И азъ трѣбваше да наблюдавамъ тази лудость! Моятъ конъ не бѣше толкова бързъ. Азъ ездѣхъ като демонъ, но останахъ далечъ задъ тѣхъ.

Азъ не съмъ човѣкъ, който гледа спокойно на нѣщата. Когато най-сетне ги настигнахъ, отъ гнѣвъ не можехъ да говоря. Тѣ ездѣха редомъ, единъ до другъ, отпустнали юздитѣ на врата на конетѣ, и се гледаха единъ другъ въ лицето.

— Трѣбва да внимавашъ! — казахъ азъ.

— Да внимавамъ! — извика тя. — Животътъ не е само внимание!

Гнѣвътъ ми се изпари. Азъ изостанахъ назадъ, както прислужникъ езди следъ господарката си... Ревность! Нѣма побкрайно или по-черно мжчение... Презъ тия минути стотици работи ми дойдоха на умъ, — стотици спомени, вѣрни, невѣрни — но какво

можехъ да направя? Душата ми бѣше отровна. Опитахъ се да намѣря оправдание предъ себе си. Абсурдно бѣше да се мислятъ такива нѣща! Това не приличаше на единъ мъжъ... Дори ако всичко е вѣрно, човѣкъ би трѣбвало да се опита да бжде джентлеменъ! Но на тази дума азъ започнахъ да се смѣя; да, съръ, смѣехъ се на тази дума.

Той говорѣше все по-бързо, сякашъ изливаше сърдцето си не предъ единъ живъ слушателъ, а въ нощта.

— Тази нощъ не можахъ да спя. Да лежа до нея съ тѣзи мисли въ главата си бѣше невъзможно! Извинихъ се и останахъ да се занимавамъ съ нѣкакви книга. Най-тежкото нѣщо въ живота е, да виждашъ какъ едно нѣщо идва, а ти не си въ състояние да направишъ нищо, за да го предотвратишъ. Какво можехъ да направя? Забелязвали ли сте какъ хората могатъ да се отчуждатъ напълно, безъ да кажатъ нито дума? За това е потрѣбна само една дума...

Още на следния день тя каза:

— Искамъ да ида у Люсини.

— Сама?

— Да.

По това време бѣхъ решилъ, че тя трѣбва да прави точно каквото си иска. Може би действувахъ погрѣшно; не зная какво би трѣбвало да прави човѣкъ въ такъвъ случай. Но преди тя да излѣзе, азъ ѝ казахъ:

— Ейли, какво е това?

— Не зная, — отговори тя.

И азъ я цѣлунахъ — това бѣше всичко... Мина единъ месецъ; пишехъ ѝ почти всѣки день и получавахъ кжси писма отъ нея, въ които ми разправяше много малко за себе си. Далтонъ ми създаваше голѣма мъжа, защото не можехъ да му кажа; той имаше убеждението, че тя ще стане майка.

— Ахъ, Брюнъ, — казваше той, — моята бедна жена бѣше точно такава.

Животътъ, съръ, е нѣщо иронично!... Той, — за менъ е трудно да произнасямъ името му, — идваше въ училището два-три пжти въ седмицата. Често пжти мислѣхъ, че виждамъ нѣкаква промѣна, нѣкаква целъ — каточе прозираше презъ неговото безразсждство; нѣкаква яростъ изглеждаше да се заражда у него, сякашъ се чувствуваше нараненъ отъ моята шпага. Изпитвахъ нѣкаква особена радостъ при мисълта, че съмъ майсторъ и че всѣка минута мога да

сваля като сламка отъ ржката му неговата шпага. Срамувахъ се — и все пакъ се гордѣхъ съ това. Ревността е низко нѣщо, съръ, — низко, долно нѣщо! Когато ме попита где е жена ми, азъ му казахъ, защото бѣхъ твърде гордъ, за да скрия това. Скоро следъ това той престана да идва вече въ училището.

Една сутринъ, когато не можехъ повече да понасямъ това, писахъ и съобщихъ, че ще ида при нея. Не искахъ да ѝ се натрапвамъ, затова я молѣхъ да излѣзе да се видимъ въ овощната градина на старата кжца, която наричахме манастиръ. Молѣхъ я да бжде тамъ въ четири часа. Винаги съмъ смѣталъ, че единъ мжжъ не трѣбва нито да изпросва нѣщо отъ една жена, нито да го получава отъ нея съ насилие. Женитѣ сж великодушни — тѣ даватъ каквото могатъ да дадатъ. Запечатахъ писмото си и самъ го предадохъ въ пощата.

По цѣлия пжтъ, като отивахъ къмъ овощната градина, азъ си мислѣхъ: „Тя трѣбва да дойде — тя сигурно ще дойде!“

[1] Избѣгало (в англ. оригинал *run over*) — прегазено. — Бел.ел.кор. ↑

[2] отвлѣкълъ (в англ. оригинал *drove over*) — прегазилъ. — Бел.ел.кор. ↑

VII

— Бъхъ съ настроение, но въ следния моментъ започнахъ да треперя така, като че имахъ треска. Стигнахъ въ овощната градина преди определеното време. Тя не бѣше тамъ. Знаете ли какво значи да чака човѣкъ? Стояхъ неподвиженъ и се заслушахъ. Отидохъ до мѣстото, откъдето можехъ да виждамъ най-надалечъ. Казвахъ си: „Когато човѣкъ гледа млѣкото, то не кипва; ако не гледамъ за нея, тя ще дойде“. Разхождахъ се нагоре-надолу съ очи устремени къмъ земята. Каква болестъ е това! Сто пѣти си извадихъ часовника. Може би моятъ часовникъ бѣше напредъ, може би нейниятъ е останалъ назадъ — не мога да ви разправа нито една хилядна частъ отъ моитѣ надежди и страхове.

Въ единъ кжтъ имаше водоскокъ. Седнахъ до него и се замислихъ за последния пѣтъ, когато бѣхъ на това мѣсто, — и сякашъ нѣщо избухна у мене. Стана петъ часътъ, преди да съмъ изгубилъ всѣка надежда; идва единъ моментъ, когато човѣкъ се чувствува щастливъ, че надеждата е умрѣла, защото това означава спокойствие. „Свърши се и това, — казвате си вие, — сега мога да действувамъ“. Но какво трѣбваше да правя азъ? Азъ лежахъ на земята съ очи надолу; когато човѣкъ е смутенъ, това е единственото нѣщо, което помага — да се притискате и да се вкопчите въ нѣщо, което не може да ви убѣгне. Лежахъ тамъ цѣли два часа, знаейки презъ цѣлото време, че постѣпвамъ като страхливецъ. Въ седемъ часа напуснахъ овощната градина и тръгнахъ къмъ странноприемницата; бѣхъ нарушилъ думата си, но се чувствувахъ щастливъ. Азъ щѣхъ да я видя — и нищо, съръ, нищо, освенъ това не изглеждаше да има значение.

Торъ бѣше въ градината и кастрѣше розитѣ си. Той тръгна къмъ менъ и азъ можахъ да забележа, че не можеше да ме гледа въ очитѣ.

— Где е жена ми? — казахъ азъ.

Той отговори:

— Нека идемъ при Люси.

Затичахъ се въ кжщата. Люси ме посрещна съ две писма; първото — собственото ми писмо — не бѣше разтворено; а второто, ето го:

„Оставихъ те. Ти бѣше добъръ къмъ мене, но сега — нѣма полза отъ това.

Ейли“.

Люси ми каза, че предишния день едно момче донесло едно писмо за жена ми отъ единъ младъ човѣкъ въ една лодка. Когато Люси ѝ го предавала, попитала я:

— Кой е този човѣкъ, мисъ Ейли? Какво ще каже мистъръ Брюнъ?

Жена ми я погледнала сърдито, но не ѝ отговорила, — и презъ цѣлия този день тя не проговорила. Вечерта заминала, като оставила това писмо на леглото...

Люси плачеше така, като че щѣше да се прѣсне сърдцето ѝ. Хванахъ я за раменетѣ и я изтикахъ изъ стаята; не можехъ да понасямъ никакъвъ шумъ. Седнахъ и се опитахъ да мисля. Докато седѣхъ тамъ, дойде Торъ съ едно писмо. То бѣше написано на бланка на една странноприемница на дванадесетъ мили по течението на рѣката. Ето неговото съдържание:

„Ейли е моя. Готовъ съмъ да се срещна съ васъ кждето обичате“.

Той продължаваше да говори съ болезнена монотонность въ тона:

— Когато прочетохъ тѣзи думи, имахъ само една мисълъ — да ги настигна; изтичахъ долу на рѣката и избрахъ най-леката лодка. Точно когато потегляхъ, Торъ дойде тичешкомъ.

— Изпуснали сте това писмо, съръ, — каза той. — Две оржжия^[1] струватъ повече отъ едно!

Той се качи въ лодката. Взехъ греблата и тикнахъ лодката къмъ срѣдата на течението. Започнахъ да гребя като лудъ, а оня едъръ човѣкъ, съ своитѣ голи скръстени рѣце, седѣше срещу мене като огроменъ, мургавъ бикъ.

По едно време той зае моето мѣсто, а азъ поехъ кормилото. Виждахъ какъ гърдитѣ му, покрити съ косми, се повдигаха и снишаваха и това ми даваше известна утеха — защото то значеше, че се приближаваме все повече.

Сетне стана тъмно, нѣмаше луна и азъ едвамъ можехъ да виждамъ брѣга: въ тъмнината има нѣщо, което кара човѣка да се вгльбява въ себе си. Хората казватъ, че настѣпва единъ моментъ, когато човѣшката природа се оформява — „спасява се“ или бива „изгубена“, както казватъ — за добро или за лошо. Това не е вѣрно, човѣкъ е винаги съ себе си и не може да бжде промѣненъ; но азъ вѣрвамъ, съръ, че въ време на агония човѣкъ открива кои сж нѣщата, които може да направи, и кои сж онѣзи, които не може да направи. Човѣкъ тогава познава самъ себе си, това е всичко.

Така бѣше и съ мене. Всѣка мисль, и споменъ, и страсть бѣха тѣй ясни и силни! Азъ искахъ да го убия. Искахъ да убия себе си. Но нея — не! Насъ сж ни учили на това, че ние притежаваме своитѣ жени, тѣломъ и духомъ, ние сме възпитани въ тази вѣра, на насъ е заповѣдвано да вѣрваме въ това, — но когато бѣхъ изправенъ лице съ лице срещу това положение, тѣзи думи нѣмаха никакво значение за мене, тѣ бѣха — низость. О, да, азъ искахъ да намѣря утеха въ тѣхъ, азъ искахъ да се придържамъ о тѣхъ — но не можахъ. Човѣкъ може да насили едно тѣло; но какъ може да насили една душа? Не, не — това е страхливость! Но азъ искахъ — азъ искахъ да убия него, а нея да принудя да се върне съ мене. И тогава изведнажъ почувствувахъ каточе бѣхъ притисналъ най-скрития нервъ на сърдцето си. Струваше ми се каточе виждамъ лицето ѝ, бѣло и треперѣщо, сякашъ го бѣхъ настѣпилъ съ кракъ. Казватъ, че този свѣтъ се управлявалъ отъ силата; може и да е вѣрно — зная, че азъ имамъ у себе си едно слабо мѣсто... Не можехъ да понасямъ това.

Най-сетне скочихъ на крака и извикахъ:

— Обърнете лодката!

Торъ ме погледна така, каточе бѣхъ полудѣлъ. И азъ наистина бѣхъ полудѣлъ. Сграбчихъ канджата на лодката и го заплашвахъ съ

нея, казвахъ му страшни имена.

— Съръ, — каза той, — такива имена не приемамъ отъ никого!

— Отъ мене ще ги приемете, — извикахъ азъ; — обърнете лодката, идиотъ, куче, риба!...

Азъ имамъ ужасенъ характеръ и това е истинско проклятие за мене. Той изглеждаше слисанъ, дори изплашенъ; изведнажъ той пакъ седна и подкара лодката въ обратна посока. Азъ се отпуснахъ на седалището и закрихъ лицето си. Струва ми се, че изгрѣ луната; трѣбва да е имало мъгла, защото ми бѣше страшно студено. Въ този животъ, съръ, ние не можемъ да скриемъ лицето си — но постепенно болкитѣ отъ ранитѣ намаляватъ. Нѣкои искатъ да твърдятъ, че такива удари сж смъртни; това не е така. Времето е милостиво.

Рано сутринта азъ се върнахъ обратно въ Лондонъ. Имахъ треска и бѣхъ изпадналъ въ истерия. Мога да кажа, че бихъ се самоубилъ, ако не бѣхъ толкова свикналъ съ оржжията — тѣ и азъ сме твърде стари приятели, струва ми се — не мога да обясня това.

Мина много време, преди да се съвзема. Далтонъ ме гледаше презъ това време; неговитѣ голѣми тежки мустаци бѣха станали съвсемъ бѣли. Ние никога не споменавахме за нея; каква полза можеше да има отъ това? Имаше, разбира се, да се уреждатъ нѣкои работи, разправии съ адвоката — това бѣше неизразимо отвратително за мене.

Казахъ му, че всичко трѣбва да стане така, както тя желае, но оня човѣкъ искаше да дойде при мене, съ своето^[2]... както и да е, не искамъ да бжда несправедливъ. Поискахъ отъ него да каже, че всичко е по моя вина, но той каза, — спомнямъ си и сега неговата усмивка, — че това било невъзможно, щѣло да се прозре, щѣли да започнатъ да говорятъ за тайни споразумения, — не разбирамъ тѣзи работи и нѣщо повече — не мога да ги понасямъ; тѣ сж... мръсни.

Две години по-късно, когато се бѣхъ върналъ въ Лондонъ следъ руско-турската война, получихъ едно писмо отъ нея. Ето го тука.

Той извади отъ единъ коженъ портфейлъ единъ старъ, жълтъ листъ хартия, разгъна го между прѣститѣ си и започна да се взира въ него. Нѣколко минути той не проговори.

— Презъ есенята на сжщата тази година тя умрѣ при раждане. Той я бѣше изоставилъ. За негово щастие, той бѣ убитъ на индийската граница още сжщата тази година. Ако тя бѣше жива, презъ идния юний щѣше да навърши тридесетъ и две години; не е голѣма възраст...

Зная, че азъ съмъ, както се изразяватъ, маниакъ; всѣки лѣкаръ ще ви каже, че не можете да бждете излѣкуванъ отъ нѣкоя лоша болестъ, и да бждете сжщо такъвъ, какъвто сте били преди заболяването. Ако сте прегърбенъ, за да почнете да ходите изправенъ, ще трѣбва да останете слабъ на друго мѣсто. Азъ трѣбва и искамъ да мисля добри работи за женитѣ — защото всичко направено и всичко казано противъ тѣхъ е камъкъ хвърленъ върху нейното мъртво тѣло. Вие бихте ли могли да седнете и да слушате такива нѣща?

Сякашъ подтикнатъ отъ собствения си въпросъ, той стана и закрачи нагоре-надолу. Най-сетне дойде пакъ на скамейката.

— Това, съръ, е причината за моето държане днесъ следъ обѣдъ, както и тази вечеръ. Вие бѣхте така любезенъ, азъ искахъ — искахъ да ви разкажа. Тя има една малка дъщеря — Люси я гледа сега. Моятъ приятель Далтонъ умрѣ; нѣмаше да има никога никакви затруднения за пари, но съ съжаление трѣбва да кажа, че той бѣше измаменъ — най-безжалостно. На мене се падна да уредя неговитѣ работи — той не знаеше това, но умрѣ като последенъ беднякъ; бѣше се довѣрилъ на нѣкои покварени свои приятели — бѣше си съставилъ убеждението, че тѣ ще създадатъ неговото благосъстояние. Но, както открихъ твърде скоро, тѣ го бѣха съсипали. Невъзможно бѣше да оставя Люси — такава мила жена — да носи това бреме. Опитахъ се да сложа нѣщо настрана, но, видите ли, — и той ме хвана за ржката, — азъ сжщо не бѣхъ състоятеленъ човѣкъ; наистина, мжчно е да се отдѣли много нѣщо отъ единъ доходъ отъ 190 лири годишно; но капиталътъ е напълно запазенъ и азъ получавамъ 47 лири и 10 шилинга на тримесечие, платени въ брой. Често съмъ билъ изкушаванъ да вложя капитала на друго мѣсто при по-голѣма лихва, но не съмъ се решавалъ. Въ всѣки случай, нѣмамъ никакви дългове — бѣхъ принуденъ да си създамъ правило да не купувамъ нѣща, които не мога да заплатя на самото мѣсто.

Азъ наистина ви отекчавамъ вече, но искахъ да ви разправа... та въ случай... че нѣщо се случи съ мене...?

Той изведнажъ каточе се изплаши отъ нѣщо, стресна се, засука мустацитѣ си и промълви:

— Вие бѣхте много любезенъ. Никога нѣма да забравя това!

Сетне се извърна бързо и отмина.

Скоро той изчезна; шумътъ отъ стъпките му и отъ чукането на бастуна му ставаше все по-слабъ и по-слабъ, и замръ. Той си бѣше отишелъ. Изведнажъ азъ се изправихъ и забързахъ следъ него, но скоро се спрѣхъ: какво можеше да се каже на това?

[1] Две оржжия (в англ. оригинал *Two pair of arms*) — Два чифта ржце. — Бел.ел.кор. ↑

[2] Съ своето — съ своя (адвокатъ). — Бел.ел.кор. ↑

VIII

На следния день трѣбваше да ида въ Ница и се върнахъ едвамъ по полунощъ. Вратарьтъ ми каза, че Жюль льо Ферие билъ идвалъ да ме търси. На следната сутринь, докато бѣхъ още въ леглото, вратата се отвори и се яви Жюль. Лицето му бѣше много бледо, а въ момента, когато той застана на едно мѣсто, капки потъ започнаха да се стичатъ по бузитѣ му.

— Жоржъ, — каза той, — той е умрѣлъ! Слушайте, слушайте! Какъ глупаво ме гледате! Моятъ прислужникъ стѣга багажа ми. Остава ми половинъ часъ до заминаването на влака; показанията си ще изпратя отъ Италия. Направихъ каквото бѣше мой дългъ, другото остава на васъ. Защо устройте онази вечеря? Какъвъ Донъ Кихоть бѣше той! Какъвъ идиотъ! Бедниятъ човѣкъ! Не се помърдвайте! Имате ли една пура? Слушайте! Когато вие тръгнахте следъ него, азъ тръгнахъ следъ другитѣ двама. Ахъ, това мое проклето любопитство! Можете ли да си представите по-голъма глупостъ? И какъ бързо вървѣха тѣ, тѣзи двамата! И все си опипваха бузитѣ, каточе и двамата бѣха ударени съ ржавицата, знаете! Това бѣше смѣшно. Скоро тѣ ме видѣха, защото постоянно въртѣха очитѣ си на всички страни; на бузитѣ си тѣ имаха петно отъ една ржавица...

Руменина започна да покрива отново лицето на Жюль. Той ржкомахаше съ пура въ ржка и ставаше все по-драматиченъ.

— Тѣ се спрѣха да ме дочакатъ. „Tiens! — каза единиятъ отъ тѣхъ, — този господинъ бѣше съ него. Името на моя приятелъ е баронъ дьо... Оня, който го удари, бѣше нѣкакъвъ страненъ човѣкъ. Бихте ли били любезенъ да ми кажете дали моятъ приятелъ ще има възможность да се види съ него?“ О, — каза Жюль, — той се държа предизвикателно. Трѣбваше ли азъ да жертвувамъ нашето достоинство? „Разбира се, господине“, отговорихъ. „Въ такъвъ случай, — каза той, — моля дайте ми името и адреса му.“... Не можехъ да си спомня името му, а колкото до адреса му, никога не съмъ го и знаелъ!... Помислихъ. „Това, — казахъ, — не съмъ въ състояние да направя

поради нѣкои особени съображения“. „А-ха, — каза той, — съображения, навѣрно, които ще ни попрѣчатъ да си премѣримъ силитѣ съ него“. „Напротивъ, — казахъ, — азъ ще му предамъ вашата молба. Мога да ви кажа, че чухъ, че той е най-добриятъ фехтовачъ и стрелець въ Европа. Лека нощъ!“ Искахъ да ги накарамъ да си помислятъ малко, разбирате ме, нали?... Търпение, драги мой! Търпение! Тръгнахъ за у васъ, но си помислихъ, че ще ги оставя да преспятъ съ това — имаше достатъчно много време! Но вчера сутринъ отидохъ на площада и той бѣше седналъ тамъ на една пейка, а до него имаше едно голѣмо куче. Увѣрявамъ ви, той се изчерви като младо момиче. „Съръ, — каза той, — надѣвахъ се, че ще ви видя. Снощи ви причинихъ голѣмо безпокойствие. Позволихъ си една непростима свобода“ — и той пѣхна въ ржката ми единъ пликъ. Приятелю мой, какво мислите, че съдържаше той? Единъ чифтъ ржковици! Сеньоръ Донъ Пунктилиозо, hein? Той бѣше истински дяволъ, този вашъ приятелъ; той ме очароваше съ своитѣ благи очи и съ своитѣ бѣли мустачки, съ своето смирение, съ своята разпаленостъ — бедниятъ човѣкъ!... Казахъ му, че съмъ билъ поканенъ да му предамъ покана за дуелъ. „Ако излѣзе нѣщо отъ това, — казахъ, — можете да разчитате на мене“. „Така ли? — каза той. — Много съмъ ви благодаренъ за вашето любезно предложение. Чакайте да видимъ — много отдавна не съмъ се билъ на дуелъ. Колкото по-скоро се свърши, толкова по-добре. Можете ли да наредите за утре сутринъта? Оржжие? Добре, нека тѣ да избератъ!“... Видите ли, приятелю мой, тукъ не можеше да има вече връщане; nous voilà en train.

Жюль си извади часовника.

— Оставатъ ми шестнадесетъ минути. Имате щастие, че вчера не бѣхте тукъ, иначе сега вие щѣхте да сте въ моето положение. Опредѣлихъ мѣстото, надѣсно отъ пѣтя за Рокбрюнъ, точно при пресѣчката на желѣзопѣтната линия, а времето — петъ и половина сутринъта. Уговорено бѣше, азъ да ида да го взема. Отвратителенъ часъ; не бѣхъ ставалъ толкова рано, откато се бѣхъ дуелиралъ съ Жакъ Тирбо презъ осемдесетъ и пета година. Въ петъ часа го намѣрихъ готовъ. Пиеше чай съ ромъ — страненъ човѣкъ! Накара ме и азъ да сръбна малко — бррр! Бѣше избръснатъ и облѣченъ въ оня старъ рединготъ. Голѣмото му куче скочи въ файтона, но той му заповѣда да слѣзе, сложи лапитѣ му на раменетѣ си и му пошепна на ухото нѣколко

италиански думи; сякаш магия направи той — hein! — и то се върна обратно, подвило опашка между краката си. Карахме бавно, за да не се тресе ржката му. Той бѣше по-веселъ отъ мене. По цѣлия пѣтъ ми говорѣше за васъ: колко благъ сте били къмъ него, колко добъръ сте били къмъ него! „Но вие не говорите за себе си! — казахъ. — Нѣмате ли приятели, нѣма ли да поржчатъ нѣщо? Понѣкога ставатъ и нещастни случаи!“

„О, — отговори той, — нѣма опасностъ! Но ако по нѣкаква случайностъ... да, въ джоба ми има едно писмо.“ „Ами ако го убиете?“ — казахъ. „Но азъ нѣма да го убия! — отговори той лукаво. — Мислите ли, че ще стрелямъ срещу него? Не, не, той е твърде младъ.“ „Но, — казахъ азъ, — азъ не мога да се съглася на това!“ „Да, — отговори той, — азъ му дължа единъ изстрелъ; но нѣма никаква опасностъ — ни най-малка опасностъ.“ Бѣхме пристигнали; тѣ бѣха вече тамъ. Ахъ, да! Вие знаете прелиминариитѣ, вежливоститѣ — това дуелиране, знаете, това е абсурдно, въ края на краищата. Поставихме ги на двадесетъ крачки. Мѣстността не е лоша. Има борове наоколо и скали; по това време бѣше хладно и сиво като въ черква. Подадохъ му пистолета. Какъ да ви го опиша — застаналъ тамъ и галещъ съ прѣсти оржжието! „Какво хубаво нѣщо е единъ добъръ пистолетъ! — каза той. — Само единъ глупакъ или лудъ човѣкъ жертвува живота си“, — каза той. „Разбира се, — отговорихъ азъ, — разбира се!“ „Но сега нѣма опасностъ“, — и той ме погледна, като засука нагоре мустачкитѣ си. И двамата застанаха тамъ, гърбомъ единъ къмъ другъ, насочили къмъ небето дулата на пистолетитѣ си. „Un! — извикахъ азъ, — deux! tirez!“ Тѣ се обърнаха, азъ видѣхъ какъ пушека на неговия изстрелъ се възнесе право нагоре, като молитва; неговиятъ пистолетъ падна. Затичахъ се къмъ него. Той гледаше изненаданъ, протегна ржката си и падна на ржцетѣ ми. Той бѣше мъртавъ. Онѣзи глупаци дойдоха тичешкомъ. „Какво има?“ — извика единиятъ. Направихъ му единъ поклонъ. „Както виждате, — казахъ, — дали сте единъ великолепенъ изстрелъ. Моятъ приятелъ стреля въ въздуха. Месийо, по-добре ще бжде да бѣхте закусили въ Италия.“ Отнесохме го въ файтона и го покрехме съ едно килимче; другитѣ потеглиха за границата. Занесохъ го въ стаята му. Ето неговото писмо.

Жюль спрѣ. Сълзи се стичаха по лицето му.

— Той е мъртавъ; азъ му склопихъ очитѣ. Слушайте, знаете ли, ние всички сме еснафи — това си е по правило; но този случай... този случай, може би, бѣше изключение.

И безъ да каже нищо повече, той се втурна навънъ.

Навънъ, предъ жилището на стария човѣкъ, единъ слѣзълъ отъ файтона си coach стоеше безутѣшенъ на слънцето.

— Отгдето можехъ да зная, че отиватъ да се биятъ на дуелъ! — избухна той, като ме видѣ. — Той имаше бѣли коси — моля ви да ми бждете свидетелъ, че той имаше бѣли коси. Това е лошо за мене, ще ми отнематъ разрешението. О, ще видите, — това е лошо за мене!

Отскубнахъ се отъ него и се качихъ на горния етажъ. Стариятъ човѣкъ бѣше самъ, легналъ на леглото, нозетѣ му бѣха покрити съ едно килимче, каточе можеше да му е студено; очитѣ му бѣха затворени, но въ своя смъртенъ сънъ той все още имаше она видъ на слаба изненада. Изтегнала се въ цѣлата си дължина, наблюдаваща непрестанно леглото, Фреда лежеше, както е лежала нощно време, когато той наистина е билъ само заспалъ. Капацитѣ на прозорцитѣ бѣха полуотворени: стаята още миришеше леко на ромъ.

Стояхъ дълго време и гледахъ лицето му: малкитѣ бѣли мустачки, засукани нагоре дори въ смъртъта, хлътналитѣ му бузи, спокойствието на неговата фигура. Той бѣше като нѣкой старъ рицаръ...

Кучето наруши омаята. То се възправи, положи лапитѣ си на леглото и започна да лиже лицето му. Слѣзохъ долу — не можехъ да понасямъ да го слушамъ какъ вие.

Ето неговото писмо до мене, написано съ готически почеркъ:

„Уважаемый съръ, когато ще четете това, азъ ще съмъ мъртавъ. Срамувамъ се, че ви създавамъ безпокойства — единъ мъжъ наистина трѣбва да си нарежда така работитѣ, че да не създава безпокойства; и все пакъ, надѣвамъ се, че нѣма да ме смѣтате нахаленъ. Затова, ако желаете да приберете нѣщата на единъ старъ човѣкъ, моля наредете да бждатъ погребани съ мене сабята ми, приложеното тукъ писмо и портретътъ, който е поставенъ на печката. Завещанието ми и списъкътъ на вещитѣ ми се намиратъ

между листата на съчиненията на Байронъ въ малкия ми куфаръ; тѣ трѣбва да бждатъ пратени на Люси Торъ — адресътъ е отгоре. Може би ще ми направите честта да задържите за себе си нѣкои отъ моитѣ книги, които може да ви доставятъ удоволствие. Има и едно списание и въ него ще намѣрите нѣкои отлични рецепти за турско кафе, италиански и испански гостби, и за промиване на рани. Дъщерята на хазайката говори италиански и знае, че би искала да има Фреда; бедното куче ще чувствува отсъствието ми. Челъ съмъ, че стари индиански воители вземали съ себе си въ гроба своитѣ коне и кучета. И Фреда би дошла — благородни животни сж кучетата! Тя яде веднажъ на день — но трѣбва да има изобилно ядене — и иска много соль. Ако имате свои животни, съръ, не забравяйте, че всички животни искатъ много соль. Дългове нѣмамъ, слава Богу! Паритѣ въ джобоветѣ ми ще стигнатъ за прилично погребение — не може да има опасностъ за това. Срамувамъ се, че ви отекчавамъ съ подробности — това, което най-малко бива да прави единъ човѣкъ, е да не вдига шумъ — и все пакъ трѣбва да бжде заваренъ готовъ. — Съ дълбока благодарностъ, съръ, Вашъ слуга,

Роджъръ Брюнъ.“

Всичко бѣше както той бѣше писалъ. Портретътъ върху печката представляваше една млада девойка на деветнадесетъ или двадесетъ години, облѣчена старомодно, съ коси прибрани отзадъ на кокъ. Очитѣ се вираха въ васъ съ слаба смръщеностъ, устнитѣ бѣха силно стиснати; изразътъ на лицето бѣше живъ, буденъ, своенравенъ и, преди всичко, младъ.

Въ малкиятъ куфаръ имаше нѣколко чифта дрехи, но много малко, и всички бѣха по-стари отъ тия, които той обикновено носѣше.

Но отъ всичко най-интересно ми се струваше да е единъ дневникъ, воденъ до миналата Коледа. Това бѣше единъ патетиченъ документъ, пълненъ съ смѣтки за ценитѣ на храната; съ решения да внимава за едно или за друго; съ съмнения дали не трѣбва да се откаже отъ пушенето; съ изрази на страхъ, че Фреда не е яла достатъчно.

Изглеждаше, че се е мъчил да живее съ деветнадесет лири годишно и да праща другите сто лири на Люси за детето; въ тѣзи усилия той никога не е успѣвалъ, понеже е трѣбвало да праща по-малко отъ тази сума — записванията показваха, че за него това е било истински кошмаръ. Последни думи, писани на връхъ Коледа, бѣха тѣзи: „Каква полза да вода този дневникъ, щомъ като той не издава нищо друго, освенъ неуспѣхи!“

Дъщерята на хазайката и азъ отидохме на погребението. Същия денъ подиръ обѣдъ отидохъ въ концертната зала, гдето най-първо заговорихъ съ него. Когато излѣзохъ, Фреда лежеше предъ входа, гледаше въ лицата на всички, които минаваха и лениво душеше петите имъ. Около нея се въртѣше дъщерята на хазайката съ бисквита въ ржка и съ смутенъ, печаленъ погледъ...

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.